

Проучване на генни ефекти на количествени признаци при ориенталски тютюн екотип Дупница

Светлана Малинова

Институт по тютюна и тютюневите изделия – Марково

Селскостопанска академия – София

E-mail: *malinova_s@abv.bg*

Резюме

Опитът е проведен в Опитна станция по тютюна – Рила, към Институт по тютюна и тютюневите изделия – Марково. Изходният материал включва сортовете: Дупница160 (представители на екотип Дупница) и сорт Прилеп 7 (екотип Прилеп, Република Северна Македония). По блоков метод, в четири повторения са заложени: P_1 , P_2 , F_1 , F_2 , BC_1 и BC_2 . Извършен е анализ на получените данни чрез параметрите A , B , C , с цел – доказване на адитивно-доминантният модел и параметрите m , d , h , i , j , l за определяне на относителната значимост на отделните генни ефекти във формирането на признака. В резултат на проведения експеримент е установено, че признаците: височина на растението, брой листа и дължина на 14-ти лист, при хибридна кръстоска, се наследяват с участието на самостоятелни и епистатни генни ефекти. Признака ширина на 14-ти лист се детерминира от самостоятелни генни ефекти, като посоката е към родителя с по-широки листа.

Ключови думи: ориенталски тютюн; количествени признаци; самостоятелни и епистатни генни ефекти

Study of gene effects of quantitative signs in Oriental tobacco ecotype Dupnitsa

Svetlana Malinova

Institute of Tobacco and Tobacco Products – Markovo

Agricultural Academy – Sofia

E-mail: *malinova_s@abv.bg*

Citation

Malinova, S. (2019). Study of gene effects of quantitative signs in Oriental tobacco ecotype Dupnitsa. *Rastenievadni nauki*, 56(6) 46-52 (Bg).

Abstract

The experiment was conducted at the Tobacco Experiment Station - Rila, at the Institute of Tobacco and Tobacco Products - Markovo. The starting material includes the varieties: Dupnitsa160 (representative of the Dupnitsa ecotype) and the Prilep 7 variety (Ecotype Prilep, Republic of Northern Macedonia). By block method in four iteration are set: P_1 , P_2 , F_1 , F_2 , BC_1 and BC_2 . An analysis of the obtained data was performed using the parameters A , B , C , in order to prove the additive-dominant model and the parameters m , d , h , i , j , l to determine the relative importance of the individual gene effects in the formation of the sign. As a result of the experiment, it was found that the sign of plant height, number of leaves and length of 14th leaf, are inherited with the participation of single and epistatic gene effects. Sign width of 14th leaf is determined by individual gene effects, the direction being to the parent with wider leaves.

Keywords: oriental tobacco; quantitative signs; individual and epistatic gene effects

Диплоидните индивиди могат да бъдат разделени по който и да е ген с два алела на три генетически класа – два представени от хомозиготите и един на хетерозиготните индивиди. Ако средните стойности на различните поколения зависят само от адитивни и доминантни ефекти (т.е. отсъстват взаимодействия между неалелни гени), могат да се намерят прости съотношения между очакваните средни значения на признака в различните поколения.

Сумарният ефект на гените се обуславя от действието на самостоятелни (алелни) и неалелни (епистатни) взаимодействия.

Самостоятелните генни ефекти се обуславят от адитивните и доминантните генни действия, а епистатните – от действието на адитивно-адитивни (*i*), адитивно-доминантни (*j*) и доминантно-доминантни (*l*) ефекти. Според Mather & Jinks, (1985) (*i*), се обуславя от хомозиготно-хомозиготни, (*j*) от хомозиготно-хетерозиготни, а (*l*) от хетерозиготно-хетерозиготни генни ефекти.

Целта на изследването е доказване на адитивно-доминантният модел и чрез параметрите *m, d, h, i, j, l* да се определи относителната значимост на отделните генни ефекти във формирането на признака.

Сорт Прилеп 7 е представител на ориенталските тютюни екотип Прилеп от Република Северна Македония. Той се характеризира с голям брой листа (36-39 бр.), размери на 14-ти лист – 20/11 cm и много добро качество на изсушения тютюн.

Включването му в хибридни комбинации с представител на екотип Дупница цели създаването на нови линии ориенталски тютюн за екотип Дупница, които да образуват по-голям брой технически годни листа, листа от средния пояс с дължина до 25 cm и изсушен тютюн с подобро качество.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Исходният материал включва следните сортове: ориенталски тютюн – Дупница 160 и Прилеп 7.

Опитът е изведен в периода 2016 - 2018 г. В четири повторения са заложени: P_1, P_2, F_1, F_2, BC_1 и BC_2 .

Отчитани са следните показатели: височина на растенията – измерванията са направени от основата на стъблото до първото разклонение на цветната китка (cm), брой листа, размери на листата – измерена е дължината и ширината на 14-ти лист (cm).

Агротехника

Полските експерименти са изведени в ОСТ – гр. Рила по блоков метод в четири повторения, с големина на опитната парцела 10 m², при схема на разсаждане 50/15 cm. Технологиата на отглеждане е утвърдената от ИТТИ-Марково за ориенталски тютюн при поливни условия.

Математическата обработка на получените резултати от полския експеримент включва:

1. Доказване на адитивно-доминантният модел чрез параметрите А, В, С – параметрите А, В, С са изчислени по предложената методика от Mather & Jinks (1982). Техните стойности определят степента на проявление на епистатните генни ефекти. Достоверността на получените данни се доказва чрез t-критерия на Стюdent.

2. Определяне на генните ефекти чрез параметрите *m, d, h, i, j, l* – от данните за средните значения на признака на шестте поколения се установява не само влиянието на неалелните взаимодействия върху средните значения, но може да се оцени и тяхната големина и да се определи относителната значимост на отделните ефекти във формирането на признака (Mather & Jinks, 1982).

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

1. Резултати за адекватност на адитивно-доминантният модел

Коректността на хипотезата, че средните стойности на различните поколения зависят само от адитивни и доминантни генни ефекти може да се провери по различни начина. Един от тях е предложен от Mather & Jinks (1982) с т.н. “scaling tests”. При него, чрез параметрите: А – описващ отношенията между P_1, F_1, BC_1 ; В – отнасящ се до – P_2, F_1, BC_2 и параметър С – P_1, P_2, F_1, F_2 в границата на достоверност, очертани от средните им грешки, може да се установи наличието или отсъствието на междуалелни ефекти.

Аддитивно-доминантният модел е адекватен, когато стойностите на параметрите А, В и С са равни на нула или близки до нула. Когато тези стойности са различни от нула и доказани, може да се направи извод, че в експресията на признака вземат участие епистатни генни ефекти.

Доказване на аддитивно-доминантният модел чрез оценка на параметрите А, В, С при хибридна комбинация (Прилеп 7 х Дупница 160)

От представените в Таблица 1 стойности на параметрите А, В и С за признака височина на растението при хибридна комбинация (Прилеп 7 х Дупница 160) се вижда, че те са различни от нула и са с доказани значения. Параметрите В и С са с много добре осигурена разлика. За параметъра А, описващ F₁ поколението и първия родител със съответното беккросно поколение, разликата е добре осигурена (1%).

При наследяването на този признак адитивно-доминантният модел не е адекватен, налице са епистатни взаимодействия на гените.

Нашите резултати, по отношение на този признак, съответстват на тези, получени от Kurteva (1996) при хибридни комбинации на тютюни от

екотип Харманли и Устина и Masheva & Nikolov (2008), при тютюни от екотип Крумовград, Харманли, Устина и гръцки басмени сортове.

По отношение на признака брой листа стойностите на параметрите А и В са ниски или по-близки до нула, като стойностите им не са доказани. Следователно, при наследяването на признака брой листа в BC₁, BC₂ и F₁ адитивно-доминантният модел се потвърждава. По този признак стойността на параметър С е различна от нула и е с доказана разлика (Таблица 1). Това показва, че при наследяването на признака брой листа в F₂ поколение ще участват самостоятелни и епистатни генни ефекти.

Наследяване в рамките на адитивно-доминантният модел за признака брой листа е описано от Masheva (2007) в хибридни комбинации, при които родителските компоненти са получени по метода на индивидуален отбор или сортовете са с близки стойности на признака.

При наследяване на признака дължина и ширина на 14-ти лист (Таблица 1), при хибридната комбинация (Прилеп 7 х Дупница 160), адитивно-доминантният модел е адекватен. Параметрите А, В и С през трите години на изследването са ниски, близки до нулата или там където са с по-високи стойности те не са доказани.

Таблица 1. Наследяване на признака височина на растенията, брой листа и размери на 14-ти лист при хибридната комбинация (Прилеп 7 х Дупница 160), средно за периода

Table 1. Inheritance of plant height sign, number of leaves and size of 14th leaf in hybrid combination (Prilep 7 х Dupnica 160), averaged over the period

Параметри/ Parameters	Височина на растенията, cm/ Plant height, cm		Брой листа/ Number of leaves		Дължина на 14-ти лист, cm/ Length of 14 th leaf, cm		Ширина 14-ти лист, cm/ Width of 14 th leaf, cm	
	□x□	Sx□	□x□	Sx□	x□	Sx□	x□	Sx□
P1	63,13	± 1,16	37,53	± 0,38	16,82	± 0,32	9,29	± 0,23
P2	124,75	± 1,55	32,68	± 0,50	21,90	± 0,42	13,60	± 0,24
F1	85,12	± 1,49	36,37	± 0,67	20,37	± 0,41	11,78	± 0,21
F2	95,90	± 1,54	34,97	± 0,51	21,16	± 0,34	11,69	± 0,21
BC1	103,9	± 1,32	35,64	± 0,53	21,77	± 0,36	12,36	± 0,23
BC2	97,89	± 1,78	35,43	± 0,59	21,52	± 0,47	12,21	± 0,27
А	59,61**	± 3,25	-2,62	± 1,31	6,35	± 0,89	3,65	± 0,56
В	-14,09	--- ± 4,16	1,81	± 1,45	0,77	± 1,11	-0,96	± 0,63
С	25,48	***± 7,11	-3,07	- ± 2,52	5,18	± 1,67	0,31	± 1,00

P_{5%} = 2,04; P_{1%} = 2,75; P_{0,1%} = 3,65

В изследванията на Petrova (1996) и Masheva (2007) адекватност на модела е описан за признака ширина на 14-ти лист, което е установено и в нашите изследвания, но за по-голяма част от селекционните материали за признака дължина на листата, те съобщават за наследяване с участие, както на алелни така и на неалелни взаимодействия.

2. Интерпретация на резултатите за генните ефекти получени чрез параметрите m, d, h, i, j, l

Наличието на неалелни взаимодействия може да се провери чрез съотношението на очакваните средни значения на признаците в различните поколения в рамките на адитивно-доминантния модел. Когато адитивно-доминантният модел не е адекватен, като следваща стъпка на анализа е определяне на относителния дял на всички генни ефекти, вземащи участие в наследяването на признака.

Според Mather & Jinks (1982), когато са налице данни за шестте поколения - P₁, P₂, F₁, F₂, BC₁, BC₂ и техните варианти, могат не само да се установят генните ефекти, но и да се оценят техните стойности.

Параметри на генни ефекти при хибридна комбинация (Прилеп 7 x Дупница 160)

В Таблица 2 и Фигура 1, са представени резултатите за стойностите на параметрите, описващи участието на генните ефекти при наследяване на признака височина на растенията при хибридна комбинация (Прилеп 7 x Дупница 160).

При тази хибридна комбинация наследяването на признака се осъществява с участието на всички генни ефекти. Относителният дял на самостоятелните ефекти е 43,10% към 56,90% за неалелните генни взаимодействия. От самостоятелните генни ефекти с най-голям относителен дял в сумарния генен ефект са доминантните – 33,6%. Следващи по значение са доминантно-доминантните с 25,80% от общия генен ефект на признака. Знаците на двата параметъра се менят през годините и никога не съвпадат, което е указание, че епистазът е от дубликатен тип.

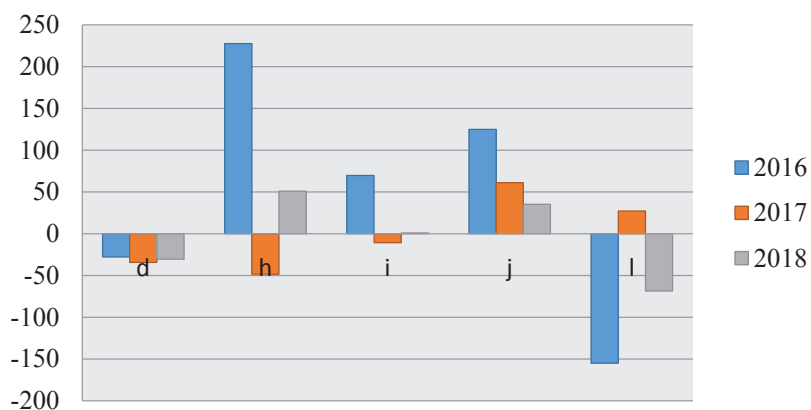
Наследяването на признака височина на растенията при тази хибридна комбинация се осъществява от генетична система, включваща и двата типа генни ефекти с преобладаващо значение на неалелните такива.

В Таблица 2 и Фигура 2 са представени стойностите на параметрите за генните ефекти в

Таблица 2. Съотношения на генните ефект при хибридна комбинация (Прилеп 7 x Дупница 160) в %, средно за периода

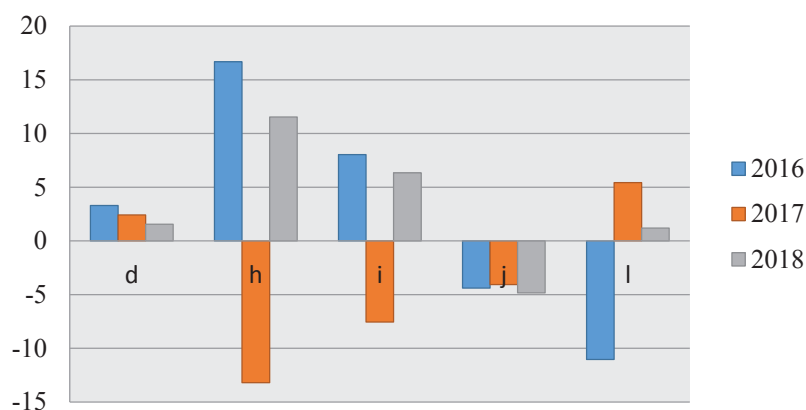
Table 2. Gene effect ratios for hybrid combination (Prilep 7 x Dupnica 160) in%, average over the period

Параметри/ Parameters	Общ ефект/ General effect	d	h	i	j	l	d+h	i+j+l
Височина на растенията/Plant height								
Ефект/ Effect	973,18	92,44	327,06	81,58	221,14	250,96	419,50	553,68
%	100	9,50	33,60	8,40	22,70	25,80	43,10	56,90
Брой листа/Number of leaves								
Ефект/ Effect	101,62	7,27	41,43	21,94	13,31	17,67	48,70	52,92
%	100	7,20	40,80	21,6	13,10	17,40	47,92	52,08
Дължина на 14-ти лист/Length of 14 th leaf								
Ефект/ Effect	93,30	7,63	35,99	5,80	16,73	27,15	43,62	49,68
%	100	8,20	38,57	6,22	17,93	29,10	46,75	53,25
Ширина на 14-ти лист/Wight of 14 th leaf								
Ефект/ Effect	55,18	6,46	23,47	7,18	8,81	9,27	29,92	25,26
%	100	11,69	42,53	13,01	15,97	16,8	54,22	45,78

Фигура 1. Генни ефекти по признака височина на растенията на хибридна комбинация (Прилеп 7 x Дупница 160)

Figure 1. Gene effects on plant height of hybrid combination (Prilep 7 x Dupnica 160)

Фигура 2. Генни ефекти по признака брой листа на хибридна комбинация (Прилеп 7 x Дупница 160)

Figure 2. Gene effects on sign number of leaves of hybrid combination (Prilep 7 x Dupnica 160)

наследяването на признака брой листа. Самостоятелните са с относително тегло 47,92%, а от тях доминантните генни ефекти са с най-голям относителен дял – 40,80% при формирането на този признак. Делът на епистатните генни ефекти е 52,08%, като с най-високо относително тегло са адитивно-адитивните 21,60%. Епистатните генни ефекти са с по-голямо относително тегло, като начина на наследяване силно се влияе от условията на околната среда.

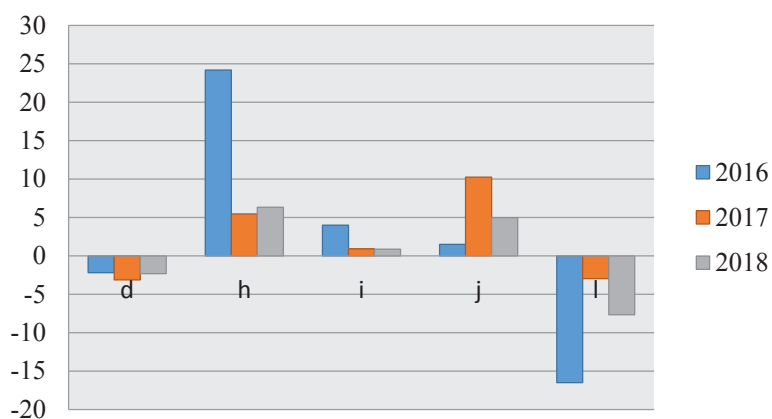
За наследяването на този признак при хибридна комбинация може да се обобщи, че в наследяването му адитивно-доминантният модел е адекватен през определени години, като еднакви по знак адитивно-адитивните и проти-

воположни по знак доминантно-доминантни генни ефекти влияят силно върху основния ефект на признака, в зависимост от условията на средата.

Други автори (Moses et al, 1976; Metha et al., 1985), при едроллистните тютюни, определят като основни в наследяването на признака брой листа междуалелните генни ефекти (доминантно-доминантни и адитивно-адитивни).

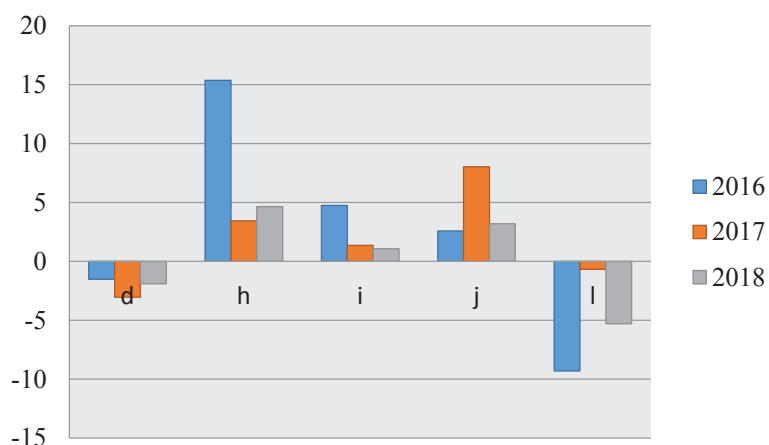
При наследяването на признака дължина на 14-ти лист (Таблица 2 и Фигура 3) основно участие взимат, както самостоятелните, така и епистатните генни ефекти.

С най-високо относително тегло 38,57% са доминантните генни ефекти, които са с положи-

Фигура 3. Генни ефекти по признака дължина на 14-ти лист на хибридна комбинация (Прилеп 7 x Дупница 160)

Figure 3. Gene effects of the sign 14th leaf length of hybrid combination (Prilep 7 x Dupnica 160)

Фигура 4. Генни ефекти по признака ширина на 14-ти лист на хибридна комбинация (Прилеп 7 x Дупница 160)

Figure 4. Gene effects of the sign 14th leaf width of hybrid combination (Prilep 7 x Dupnica 160)

телен знак. С високо относително тегло са и доминантно-доминантните генни ефекти, като за целия период те са с отрицателен знак, от което следва, че в зависимост от условията на средата те влияят в различна степен и противоположна посока върху ефекта на доминантните гени.

Наследяването на признака дължина на 14-ти лист се осъществява чрез самостоятелни и епистатни генни ефекти.

Petrova (1996), при тютюни екотип Джебел и Masheva & Nikolov (2008), при тютюни екотип Устина, Харманли и Крумовград, наблюдават наследяване на този признак в рамките на ад-

итивно-доминантния модел, с основно участие на адитивните гени.

При наследяването на признака ширина на 14-ти лист се потвърждава констатираното чрез теста с параметрите А, В и С, че признакът се наследява в рамките на адитивно-доминантния модел. Относителното тегло и процентната стойност - 54,22% на самостоятелните генни ефекти е по-високо от това на неалелните взаимодействия- 45,78%.

Съотношенията на генните ефект при хибридна комбинация (Прилеп 7 x Доминантните генни ефекти (h) определят – 42,53 % от ефек-

та на признака (Табл. 2). Техните стойности са с положителен знак, сочещи влияние на ефекта към родителя с по-широки листа (Фиг. 4).

От така направения анализ може да се направи обобщение, че за признака височина на растенията, брой листа и дължина на 14-ти лист, неалелните генни ефекти са определящи, а признакът ширина на 14-лист се наследяват в рамките на адитивно-доминантния модел с основно участие на доминантни генни ефекти.

ИЗВОДИ

1. Признакът височина на растението се наследява с участието на самостоятелни и епистатни генни ефекти, като определящи са неалелните.

2. С най-голяма относителна тежест в сумарния генен ефект при наследяването на признака брой листа са доминантните генни ефекти, но при експресията на признака участват самостоятелно и епистатните генни ефекти.

3. Наследяването на признака дължина на 14-ти лист се осъществява с участието на самостоятелни и епистатни генни взаимодействия, като посоката на ефекта е към родителя с по-голяма дължина на листата (сорт Дупница 160).

4. Наследяването на признака ширина на 14-ти лист при хибридна комбинация (Прилеп 7 x Дупница 160) е в рамките на адитивно-доминантния модел, като посоката е към родителя с по-широки листа.

5. За признаците, при които самостоятелните генни ефекти са основни - ширина на 14-ти лист, може да се води ефективен отбор по Pedigree метода. За признака височина на растенията, брой листа и дължина на 14-ти лист, където участват самостоятелни и междуалелни генни взаимодействия е препоръчително да се води периодичен отбор с последващ индивидуален отбор.

ЛИТЕРАТУРА

- Kurteva, G.** (1996). Comparative genetic characterization of varieties and dihaploid lines oriental tobacco. *Thesis. Sofia.*
- Masheva, V.** (2007). Study of the inheritance of basic signs in Oriental tobacco (*N. tabacum*) and the possibility of using proline as a stress marker in selection. *Dissertation, Plovdiv (Bg).*
- Masheva, V., & Nikolov, E.** (2008). Study on the inheritance of some agromorphological traits in oriental tobacco. *Plant Science (Bulgaria).*
- Mather, K., & Jinks, J. L.** (1982). Biometrical genetics. Chapman and Hall, London. *Biometrical genetics. 3rd ed. Chapman and Hall, London.*
- Metha, L. A., Patel, G. J., & Jaisani, B. G.** (1985). Genetic analysis of some agro-morphological traits of *N. Tabacum*, *Tobacco Research, 11(2)*, 148-154.
- Moses, J. S. L., Patel, G. J., & Jaisani, B. G.** (1976). Gene effects and association of quantitative traits in an intervarietal cross of tobacco. *Tobacco research, 11(2)*, 87-95.
- Petrova, K.** (1996). Selection and genetic studies in *Jebel tobacco*. Abstract (Bg).